

УДК 811.161.2'42:821.161.2.09(092)
DOI <https://doi.org/10.24919/2518-1602.2024.9.9>

ОСОБЛИВОСТІ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПТУ ЧЕСТЬ У ПОЕТИЧНІЙ ЗБІРЦІ ПЕТРА КАРМАНСЬКОГО «ЗА ЧЕСТЬ І ВОЛЮ»

МАРІЯ ФЕДУРКО,

доктор філологічних наук, професор кафедри фундаментальних дисциплін початкової освіти, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка (Україна, Дрогобич)
mfedurko@ukr.net

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-1148-3867>

Research ID: T-2629-2018 <http://www.researcherid.com/rid/T-2629-2018>

ПЕТРО МАЦЬКІВ,

доктор філологічних наук, професор кафедри української мови, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка (Україна, Дрогобич)
petro_matskiv@ukr.net

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-1148-3867>

Research ID: T-2629-2018 <http://www.researcherid.com/rid/T-2629-2018>

У статті йдеться про один із концептів індивідуально-авторської картини світу поета Петра Карманського, представлений в його збірці «За честь і волю», – про концепт ЧЕСТЬ. Наголошено на його належності до розряду морально-етичних концептів, давності в національно-мовній картині світу, значущості для етнічної свідомості, еволюційності, актуальності в сьогоденні. Показано, що в текстах віршів збірки актуалізовано той із аспектів досліджуваного концепту, котрий розкриває, якими саме рисами мають володіти і якими принципами мають керуватися борці за волю народу й власну державу; засвідчено структурований характер цього аспекту; виокремлено його найактивніші вербальні репрезентанти.

Ключові слова: Петро Карманський, концепт, вербальні репрезентанти концепту, гіпонім, синоніми, антоніми, метафори-перифрази, похідні слова.

FEATURES OF THE VERBALIZATION OF THE CONCEPT OF HONOR IN PETRO KARMANSKY'S POETRY COLLECTION "FOR HONOR AND WILL"

MARIJA FEDURKO,

Doctor of Philology, Professor at the Department of Primary Education Fundamental Disciplines, Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University (Drohobych, Ukraine)
mfedurko@ukr.net

PETRO MATSKIV,

Doctor of Philology, Professor at the Department of Ukrainian Language, Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University (Drohobych, Ukraine)
petro_matskiv@ukr.net

In the article, the texts of poems from the collection of Galician Petro Karmansky "For Honor and Will" are examined in the context of the concept of HONOR. The collection was published in 1923. It is dedicated to the fighters for the will of the people and the independent Ukrainian state during the Polish-Ukrainian war of 1918–1919, which Galician Ukrainians could not win. Therefore, it was important for the author to testify to the greatness of these liberation struggles, the need to continue the struggle and raising brave and indomitable warriors for future victories. For the purpose of exploration, it was determined to reveal the peculiarities of the verbalization of the concept of HONOR in the poetry collection of Petro Karmansky "For honor and will", clarifying in this way the author's understanding of its leading features. The key status of the analysed concept in the collection, confirmed, is emphasised by the fact of its fixation in its name. The antiquity of the concept of HONOR

in the ethnic consciousness of speakers, its historical endurance, universalism, ability to develop and enrich with nationally and individually significant components are noted. It was established that the lexeme "honor" as the main verbalizer of the concept is not noted in the examined tests frequently – only 5 uses. More frequent are the units representing the components of the concept – concepts-hyponyms. Positive words are singled out among them (marked connotation): "hero" (11 usages), "knight" (3 usages), "titan" (7 usages), "giant" (2 usages), "giant" (1 usage), reinforced by the epithets "saint", "proud", and negatively marked: "executioner" (13 usages), enemy (3 usages), opponent (4 usages), tyrant (2 usages), cutthroat (4 usages), "land thief" (3 usages), Cain (2 use), 1 use each – "bastard", "Mongol", "barbarian", "ruffian", "Pilate", executioner-aristocrat, as well as their derivatives. The presence of metaphor-periphrasis among the names of both groups was recorded: "proud confused falcon", "deaf soul changers", "enemy savagery". The units with the lexeme "honor" in paradigmatic relations are indicated: the synonym "glory" and the antonyms "shame", "infamy", "gloom", "insult", "disgrace", "humiliation", "discredit".

Key words: *Petro Karmansky, concept, verbal representatives of the concept, hyponym, synonyms, antonyms, metaphors-periphrasis, derived words.*

Постановка проблеми. Вірші збірки західноукраїнського поета Петра Карманського «За честь і волю», виданої 1923 р. в Бразилії й присвяченої подіям, пов'язаним із проголошенням і обороною Західноукраїнської Народної Республіки (1918–1923 рр.), творено в часі, багато в чому суголосному нашій добі. Як і тепер, так і тоді українці боролися за найважливіше для кожної нації – за визнання своєї окремішності й за власну державу. Як і тепер, так і тоді для кожного, хто відчував себе українцем, уважалося справою честі бути співучасником цієї боротьби, попри величезну небезпеку стати її жертвою. Тож цілком не випадково концептуальні образи збірки винесено в її назву, позаяк та завжди є найважливішим словом або словосполученням твору, «акумулює в собі його художній задум, ідейний зміст» (Карпенко, 1975, с. 3). В одній із вже опублікованих розвідок (Федурко, Федурко, 2022) проаналізовано специфіку мовної репрезентації образу-концепту ВОЛЯ з акцентуванням того, які саме з його параметрів і чому вербалізує автор у цій збірці. Не менш суттєвим вважаємо дослідити мовну репрезентацію другого компонента згаданої пари – концепту ЧЕСТЬ.

Аналіз досліджень. Феномен концепту в сучасній лінгвістиці, з одного боку, найбільш досліджуваний, а з іншого – і найбільш суперечливий. Неоднозначність його визначення, наголошує Т. Ястремська, вмотивована як відмінністю підходів до розуміння природи концепту, так і характером ознак, прийнятих дослідниками за домінуючі в процесі його дефінування (Ястремська 2020, с. 397–398). Проте важливість для процесу пізнання природи мови, особливостей національного характеру й менталітету її носіїв змушують дослідників звертатися як до самого поняття концепту, так і до тих феноменів, що утворюють концептосферу (концептуальний простір, концептуальну картину світу) того чи того етносу: попри значну універсальність її компонентів, у їхній структурі чимало специфічного, етнічно маркованого, адже кожен народ по-своєму сприймає й оцінює матеріальні та духовні об'єкти довкілля. Зазначене підтверджують розвідки колективної праці, у яких розглянуто на матеріалі різних слов'янських і неслов'янських мов концепт-універсалію, вербалізовану в польській мові лексемою *honor* (Leksykon, 2017). В одній із них ідеться про його український відповідник – концепт ЧЕСТЬ (Ярмак, 2017). Її авторка наголошує на такому: концепт ЧЕСТЬ не належить до переліку специфічно українських ментальних конструктів, проте впродовж багатьох століть він – «органічний складник ментальності й світовідчуття соціально заангажованого, освіченого, культурного українця», тож за своєю глибинною суттю й значущістю «наближається до розряду світоглядних універсалій» (Ярмак, 2017, с. 274).

Згадана розвідка не унікальна в сенсі аналізованої проблеми, позаяк про концепт ЧЕСТЬ, особливості його вербалізації в системі української мови та пареміях ідеться в працях В. Чабан (2015; 2017). Наявні також дослідження про концепти, близькі в когнітивно-семантичному плані до концепту ЧЕСТЬ, – це ПІДНІСТЬ (Дацишин, 2019а; 2019b; Чабан, 2015; 2017) та ДОБРОЧЕСНІСТЬ (Черненко, Голубовська, 2017). Експліковано, зокрема, основні семантичні ознаки концепту ПІДНІСТЬ (Чабан, 2017); простежено на матеріалі інтернет-дискурсу його атрибутивну сполучуваність (Дацишин, 2019b), а також специфіку його ословлення як об'єкта дії (Дацишин, 2019а). Н. Черненко й І. Голубовська (2017) здійснили за допомогою

фреймового моделювання зіставне (на матеріалі латинської, французької, англійської та української мов) дослідження гіперконцепту ДОБРОЧЕСНІСТЬ, одним із гіпонімів якого можна визнати концепт ЧЕСТЬ, адже доброчесність розуміють сьогодні як «якість бути чесним та мати тверді моральні принципи, які не змінюються під впливом обставин» (Доброчесність), пор. з визначенням СУМу: доброчесність – «властивість за знач. **доброчесний** (тобто ‘який живе чесно, дотримується всіх правил моралі’) // Висока моральна чистота, чесність» (Словник, 2, 1971, с. 326).

Безперечно, в індивідуально-авторській картині світу національний канон того чи того концепту зазнає певної суб’єктивізації під впливом ідейно-художніх констант свідомості творця. Тож, досліджуючи специфіку вербалізації якогось із концептів в творі чи творчості певних митців, ми не тільки глибше пізнаємо його когнітивно-семантичний простір, а й особливості творчої манери автора, його вміння розбудовувати національно значущі концепти, наповнювати їх новими асоціативними зв’язками та смисловими нюансами (пор.: «людина мислить концептами, комбінує їх, видозмінює, наповнює «своїм» змістом та обирає ті, які для неї є ключовими» (Ястремська, 2020, с. 397). Зазначеним умотивовуємо **актуальність** нашої розвідки, у якій прийнято таке розуміння концепту: це абстрактна одиниця ментального рівня, «яка відображає зміст результатів пізнання людиною довкілля та в якій зосереджено відомості про пізнаваний об’єкт, його властивості, місце в культурі народу й результати емоційно-оцінного сприйняття цього фрагмента світу людиною» (Скаб, 2009, с. 39).

Мета статті – розкрити особливості вербалізації концепту ЧЕСТЬ у поетичній збірці Петра Карманського «За честь і волю», з’ясувавши в такий спосіб розуміння автором його провідних ознак.

Виклад основного матеріалу. Концепт ЧЕСТЬ належить до найдавніших і актуальних. Його зародження учені-філософи пов’язують із зрілим родовим ладом. «Серед племені, – пишуть вони, – виділялись особи, що мали найбільш ціновані за даного способу життя якості (мужність, сміливість, кмітливість)» (Філософський, 2002, с. 711). Розбудовуючись і трансформуючись упродовж тисячоліть свого функціонування, він перетворився у складний когнітивно-семантичний феномен. Його серцевину формують значеннєві варіанти полісемічної лексеми *честь*: 1) ‘сукупність вищих моральних принципів, якими людина керується у своїй громадській і особистій поведінці; 2) повага, пошана, визнання когось, чого-небудь; 3) те, що дає право на шану, повагу, визнання; 4) той, хто (те, що) є характеристикою величчя, гордості якого-небудь місця, середовища і т. ін.’ (Словник, 11, 1980, с. 316).

У текстах збірки П. Карманського лексема *честь* як основний репрезентант аналізованого концепту (Ярмак, 2017, с. 377), подібно до лексеми *воля* (Федурко, Федурко, 2022, с. 193), не виявляє, у супереччю очікуванням, високої частотності: п’ять уживань слова *честь* та два – його деривата *чесний*, хоч у системі мови цих похідних більше: *чеснота, чесність, чеснотливий, чесно, чеснотливо, безчестя, безчесний, безчестити, безчесно, збезчестити, обезчестити* тощо. Атрибутивна сполучуваність лексеми *честь* засвідчує вживання її в аналізованих текстах у першому значенні, з актуалізацією таких його семантичних відтінків, як ‘громадська, станова, професійна і т. ін. гідність людини’, ‘добра, не заплямована репутація, авторитет людини, її чесне ім’я’ (Словник, 11, 1980, с. 316): *Узяти кріс до рук і тим одним набоем, / Який нам ще остав, спасти геройську честь* (с. 130); *Чого нарузі нашу честь віддали?* (с. 214); *На кров Народу, в боротьбі пролиту, на честь батьків, що вольними жили, на рідну скибу, морем сліз политу, на заповіт борців, що полягли, – я присягаю і клянусь* (с. 229); *На непорочний Прапор України, / На честь стрілецьку й гордість расову, / На воскресення Рідної Країни, / На все, що чесним і святым зову, – / Я присягаюсь і клянусь* (с. 229). Однак автор не обмежується людиною як носієм цієї якості, він розширює коло її суб’єктів, більшою мірою узагальнює їх, пор.: *За честь Країни клався на жертвенник / Козлом за підлість і провини брата* (с. 194) (*підлість брата* – це про Варшавський договір 1920 між Польщею та УНР, за умовами якого Східну Галичину й частину Волині віддано Польщі); *І зганьблена народу честь / Зродила мечь, криваву мечь* (с. 229).

Низька частотність лексеми *честь* у віршах збірки «За честь і волю» начебто заперечує домінуючий статус у ній аналізованого концепту. Проте мовна об’єктивація концепту не пов’язана, переконають дослідники, тільки з якимсь конкретним словом, бо концепт як ментальне утворення розсіяний серед знаків мови і може бути реалізований багатьма з них,

зокрема, й невербальними (Петрів, 2019, с. 144). Серед його репрезентантів – слова-синоніми й антоніми, метафоричні й фразеологічні одиниці, паремії, синтаксичні словосполучення, асоціації. У цій збірці – це передусім синонім до слова *честь* (*слава*); його суттєво чисельніші антоніми: *сором, неслава, глум, наруга, поганьблення, приниження, зганьблення*; метонімічні вислови, зокрема, *кров Гонти* (у значенні ‘відвага’); численні розгорнуті метафори, як-от: *біль села закути / У дзвін тривоги і грози* (с. 217), епітети: *В душі столочені і болем сточені* (с. 217); фразеологізм *Сізіфа труди* (загальнономовний – *Сізіфова праця*): *І туга до волі вергла нас в розпал – на бурю, на Сізіфа труди* (с. 226); також різноманітні вільні словосполучення: *кріпнути незломним духом* (с. 216), *поробити / Людей з чортів* (с. 213), речення: *Ми ляжем кістками і здвигнемо вал, / Що спинить ворожі ватаги* (с. 226), строфи: *Одначе ти не раб, що вчора / Зцілював за катом слід. / У тобі спить жадна пантера, Ти вже не раб – а рабства плід* (с. 226), у змісті яких виразно прочитуємо безсумнівні компоненти концепту ЧЕСТЬ: героїство, відвага, готовність до боротьби з кривдниками слабших – людей, народів, держав.

Проаналізуємо перший вірш зазначеної збірки – «В перші роковини падолиста». Він присвячений доленосній події в житті галицького люду. Один із її учасників, сотник О. Станімір, так її оцінив:

Значення Листопадового Чину величезне, впрост епохальне. Його збройний виступ у Львові відновив і закріпив в українському народі світлу традицію лицарського духа з княжих і козацьких часів та перетворив у чин леляну в серці нації державницьку ідею. Він двигнув націю з тривожної зневіри й апатії та став джерелом творчої сили, що дала народові Українську Галицьку Армію, що започаткувала нову добу наших Визвольних змагань...

Листопадовий зрив був не тільки мілітарним, але і психологічним зривом, бо він знищив серед нашого народу духа рабства, що його виплекали й віками підтримували польські та австрійські окупанти (Цит. за Косів, 1990, с. 92).

Ключовими в цій оцінці треба визнати слова й словосполучення *чин, зрив, доба Визвольних змагань, лицарський дух, державницька ідея, двигнув націю, став джерелом творчої сили, знищив духа рабства*, дотичні до номінативного (охоплює всю систему номінацій) і семантичного («”збірна” семантика номінацій концепту») просторів (Ястремська, 2017, с. 394) концепту ЧЕСТЬ. Синоніми до слова *честь* в аналізованому значенні виступають лексеми *гідність і самоповага* (Караванський, 1993, с. 451), позначаючи ‘1) сукупність рис, що характеризують позитивні моральні якості; 2) усвідомлення людиною своєї громадської ваги, громадського обов’язку’ (Словник, 2, 1971, с. 65); ‘повага до самого себе, до своєї особи’ (Словник, 2, 1971, с. 65)

У досліджуваному вірші ці одиниці чи близькі до них теж виявляємо: *священна хвиля, невмирущі дні, геройське діло, ім’я героя, Велетень, горді Лицарі* і як антоніми до двох останніх – *Лазарове тіло, сонне море*. Честь, у розумінні автора, – це героїзм і відвага, мужність повстати проти рабських обставин життя: *Ми розповили Велетня з безсилля / І сили люду, скам’янілі в сні / збудили чудом на геройське діло* (с. 186); стати *гордим Лицарем*, тобто самовідданим, благородним захисником (Словник, 4, 1973, с. 499) волі народу й незалежності держави. Хто не готовий до такої самопожертви, той не заслуговує на славу та вдячну пам’ять нащадків: *Лиш підлий хоче добровільно стерти / Своє нікчемне ймення з карт буття* (с. 186). Честь, продовжимо за Карманським, – це така сукупність характеристик особистості, народу, країни, які засвідчують велич їхнього духу, благородство їхньої думки й чину і які, зрештою, найпослідовніше виявляють себе в боротьбі з несправедливістю й кривдами світу, пор.: *І сталося чудо!.. Лазарове тіло* (тут – століттями ярмлений народ), */ Закуте в гробі три дні, три віки, / Воскресло, встало, кровію скипіло / І, меч двосічний взявши до руки, / Пішло до бою з темним духом смерти; Він [Народ] сонне море сколихнув до споду / І, збивши хвилю в дикий водопад, / У скелю грянув – аж здригнулись гори!* (с. 186).

Такими образами-гіпоконцептами і розумінням честі пронизані всі решта віршів збірки. Ось наступний за чергою, що має назву «Ви тямите? – раби!»: *І досі мріємо, і досі мліємо, / Коли згадаєм диво, / Як биті тугою, сталінні потугою, / Ми вийшли з сіл на жниво – / На свято боротьби. / Ви тямите – раби!* (с. 187). Дивом автор називає несподіваний зрив народу, що, здавалося, змирився з рабством, але ні ж, не вбив у собі відваги повстати проти свого поневолювача, зійтися з ним на полі брані, вразити його і світ міццю власного духу – славетні діла і кров прадідів, як виявилось, невмирущі: *З могил війнув лицарський гордий дух – / Воскресли*

сотні. *Лопотять прапори, / І пісня віри в'ється понад бори, / горить завзяттям давній сла- бодух* (с. 188). Тож навіть найрідніші (мати, кохана) не можуть відмовити від рішення йти на проу з ворогом, ба, вони навіть не пробують цього робити, бо «з України ворог точить кров» (с. 187), бо «*кличе рідний край!*» (с. 188), хоч борці, віддавши нерівній боротьбі все – «*майно, життя і кров*», «*ледве зберегли / Для йдучих поколінь геройський епос болю*» (с. 189).

Проте не тільки епос болю, хай і геройський, – найважливіший вислід цієї кривавої борні. Народ, який «*грудь кервавив у боях пекольних*» (с. 194) і пожертвував тисячами життів своїх синів і дочок (*У тисячах могил записаний твій скін* – с. 198), спізнав (чи згадав?!), що то є справжні слава й честь. Він – «*жадна пантера*» (с. 223) й «*раб, що вмер для пут*» (с. 224) – таки зродить нових героїв (*З нас виростуть полки чортів!* – с. 203), які не щадитимуть своїх кривдників: *Та ворог не примкне своїх повік на ложі <...>* (с. 197). Тож автор переконаний, що не все втрачено – це ж бо «*лиши перша дія, / Лиши перший вал нестримної потоци*», ворог таки «*пожне гіркий свій плід відплати*» (с. 191): бездольний Велетень з українських степів (с. 191) і святий герой із наддністрянських долів (с. 194) не змиряться з поразкою і рабством: *Ми не понизим чол у ганьбі та жалобі* (с. 197), *в серце сина вложим злоби квас* (с. 212), *введем вовків з покірливих ягнят* (с. 210), *передержим ад* (с. 218), навіть *мерців пошлем в огонь борби!* (с. 227). Вони таки піднімуться зі свого упадку: *Ми кинем в бій всю муку п'яну, / Яка гризе замки тюрем* (с. 224) й, об'єднані, натхненні зневагою до тавра рабів і вірою в святую перемогу, здобудуть бажану волю: *І ми воскреснем і зітрем чоло / гіркога гада, що наш рай сквернив* (с. 212), а по тому – *з труду робучих лицарських синів / Воскресне нова Україна!* (с. 226). Автор, попри всю розпуку, біль і втрати, вірить у непереможну силу рідного народу: *З твого гордога коліна / Зросте плем'я нових Самсонів*, тобто велетнів-героїв, здатних здолати всякого ворога-супостата (с. 229); у його здібність до творчої праці й готовність захистити не тільки себе, але й усю Європу: *Немов орля, обновившия весною. / Збереш синів під прапор рідний. / І, як хазяїн чесний, гідний, / Даси всещедрою рукою / Європі дар спокою* (с. 230).

Наведене вимагає відзначити високу частотність лексем на позначення сміливої, відважної людини, яка знає, що таке честь і дорожить нею: *герой* (11 уживань, зокрема в поєднанні з прикметником *святий*), *лицар* (3 вживання, також з прикметниками *гордий*, *всесильний*), *титан* (7 уживань), *велетень* (2 уживання), *велет* (1 вживання); похідних від деяких із них прикметників: *геройський* (7 уживань), *лицарський* (3 вживання), а також слів, належних до їхнього силового поля: *гордий* (13 уживань, зокрема, *гордий спутаний соколе* (с. 206) – це стосовно рідного народу), *гідний* (2 уживання), *гордість* (1 вживання), *гордоці душі* (1 вживання).

Як уже згадувано, до кола вербальних репрезентантів концептів входять і антоніми до їхніх заголовних слів. Аналізована збірка не становить у цьому сенсі винятку. Із загальнономовних *безчестя*, *ганьба*, *неслава* тут виявляємо лиш останній (2 уживання), а поряд з ним – *сором* (8 уживань), *наруга* (5 уживань), *глум* (3 вживання), *ганьба* (1 вживання), *поганьблення* (2 вживання), *зганьблення* (1 вживання), *приниження* (1 вживання), *спідлення* (1 вживання: *спідленням недужі* – с. 214). Того, з чийої ласки ліричний герой та його товариші-одноплемінники зазнають страждань і болю: *І так нам гірко, так нам важко, / Що завидуєм панським псам* (с. 200), хто несе смерть і наругу на їхню землю: *І обернули тихий рай в Содому* (с. 212), прагне заграбастати її й поневолити її люд: *Нас знали тільки як волів, / На м'ясо добрих і до плуга* (с. 206), автор окреслює лексемами з негативною (що цілком природно) конотацією у своєму прямому значенні: *кат* (13 уживань), *кат-аристократ* (1 вживання), *ворог* (3 вживання), *супостат* (4 вживання), *тиран* (2 уживання), *різун* (4 вживання), *землекрад* (3 вживання), *бастард* (1 вживання), *монгол* (1 вживання), *варвар* (1 вживання), *горлоріз* (1 вживання); також переносному: *Кайн* (2 уживання), *Пілат* (1 вживання); метафорами-перифразами такого ж зразка, наприклад: *глухі міняйли душ* (с. 199), *здичіння вороже* (с. 216).

Зазначене засвідчує, що концепт ЧЕСТЬ у віршах аналізованої збірки чисельніше вербалізований одиницями, пов'язаними із лексемою *честь* парадигматичними зв'язками антонімічного типу. Такий стан речей пояснюємо змістом текстів, що репрезентують цей концепт, для якого той особливо значущий. Як уже згадувано, всі тексти об'єднані темою боротьби галицьких українців за свою державу (Західноукраїнську Народну Республіку зі столицею у Львові), посталу після розпаду Австро-Угорщини в листопаді 1918 р. Її проголошення викликало незадоволення Польщі, що претендувала на землі Східної Галичини, і вона розв'язала польсько-українську війну 1918–1919 рр., нерівну й несправедливу. Тож для автора важливо

було показати всю складність цієї боротьби та важливість для воїнів Української Галицької Армії якостей і характеристик, необхідних, з одного боку, для розуміння супротивника, його жорстокої й підступної природи, а з другого – для здобуття перемоги в наступних змаганнях за волю, бо та війна, на жаль, була програна. Своєрідним планом дій щодо плекання цих якостей, належних водночас до морально-етичної категорії «честь», можна вважати, серед іншого, такі з рядків П. Карманського:

*Зневолимо жінок учити немовлят
Ненависті до пут, покори та страху
І виведем вовків з покірливих ягнят.
Умрем для власних мрій і здвигнем на верху
Усіх змагань і туг ідола Вітчизни (с. 210).*

Висновки. Отже, попри невисоку частотність у текстах збірки «За честь і волю» лексеми *честь* як основного вербального репрезентанта концепту ЧЕСТЬ, йому все ж належить в ній провідна роль. Це засвідчують насамперед: а) лексеми, пов'язані зі словом *честь* парадигматичними зв'язками, а саме: його синонім *слава* й багатий перелік антонімів; б) одиниці, що втягнуті в силове поле аналізованого концепту, наприклад, *герой, велетень, лицар* тощо; в) словами, що перебувають з лексемою *честь* та з рештою зазначених у епідигматичних (асоціативно-дериваційних) відношеннях, скажімо, *чесний, геройський, лицарський, гордість*.

ВИКОРИСТАНЕ ДЖЕРЕЛО

Карманський, П. (1996). Ой люлі, смутку... (Поезії). Ужгород: Гражда.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Дацишин, Х. (2019а). Вербальна репрезентація концепту «гідність» як об'єкта дії (за матеріалами українськомовного сегмента Інтернету). *Теле- та радіожурналістика*. Вип. 18. 147–155.
- Дацишин, Х. (2019б). Атрибутивна сполучуваність концепту ГІДНІСТЬ у сучасному українському Інтернет-дискурсі. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Журналістські науки: збірник наукових праць*. Львів: Вид-во Львівської політехніки. Вип. 3. 142–148. URL: <http://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2019/aug/17802/23.pdf>.
- Доброчесність. URL: <https://www.fid-foundation.com.ua/news/shcho-dlia-vas-oznachaie-dobrochesnist>.
- Карпенко, Ю. О. (1975). Назва твору як об'єкт ономастики (переважно на творчості М. Бажана). *Повідомлення Української ономастичної комісії*. Київ: Наукова думка. Вип. 13. 3–10.
- Караванський, С. (1993). *Практичний словник синонімів української мови*. Київ: Вид-во «Оріє» при УКСП «Кобза».
- Косів, М. (1990). Воскресають лиш там, де є могили... *Дзвін*. № 6. 81–97.
- Петрів, О. (2019). Концепт «СВОБОДА» в когнітивно-семантичному полі вірша Івана Франка «Ще не пропало!». *Рідне слово в етнокультурному вимірі* [Текст]: зб. наук. праць / Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка. Дрогобич: Посвіт. 141–150.
- Скаб, М. В. (2009). *Концептуалізація сакральної сфери в українській мові*: автореф. дис. ... д-ра філол. наук). Київ.
- Словник української мови* (1970–1980): в 11 тт. Київ: Наукова думка.
- Федурко, М., Федурко, О. (2022). Мовний образ-концепт ВОЛЯ в репрезентації поета Петра Карманського. *Рідне слово в етнокультурному вимірі* [Текст]: зб. наук. праць / Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка. Дрогобич: Посвіт. 188–206.
- Філософський енциклопедичний словник* (2002). Київ: Абрис.
- Чабан, В. (2015). Концептосфери ЧЕСТЬ і ГІДНІСТЬ в українській лінгвокультурі. *Наукові записки Національного університету Острозька академія. Серія: Філологічна*. Вип. 56. 320–323.
- Чабан, В. (2017). ЧЕСТЬ і ГІДНІСТЬ в українській мові та культурі. *Nazwy wartości w językach europejskich. Raport z badań empirycznych*. Przemysł: Państwowa Wyższa Szkoła Wschodnioeuropejska, 324–331.
- Черненко, Н. А., Голубовська, І. О. (2017). Фреймове моделювання концепту ДОБРОЧЕСНІСТЬ : зіставний аспект (на матеріалі латинської, французької, англійської та української мов). *Мовознавство*. № 1. 3–18.
- Ярмак, В. (2017). Поняття ЧЕСТЬ у сучасній українській мові (спроба когнітивної дефініції). *Leksykon aksjologiczny Słowian i ich sąsiadów*. Tom-5. Honor». Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej. 273–305.
- Ястремська, Т. (2020). Картина світу і концепт: проблема (пере)осмислення. *Україна : культурна спадщина, національна свідомість, державність*. Вип. 33. С. 394–410. URL: <https://www.inst-ukr.lviv.ua/download.php?portfolioitemid=374>.

Leksykon aksjologiczny Slowian i ich sąsiadów. Tom-5. Honor» (2017). Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.

SOURCE

Karmanskyi, P. (1996). Oi liuli, smutku... (Poezii) [Oh Lyuli, sadness... (Poetry)]. Uzhhorod: Grazhda. [in Ukrainian].

REFERENCES

- Datsyshyn, Kh. (2019a). Verbalna reprezentatsiia kontseptu «hidnist» yak obiekta dii (za materialamy ukrainskomovnoho sehmenta Internetu [Verbal representation of the concept of "dignity" as an object of action (based on the materials of the Ukrainian-language segment of the Internet)]. *Tele- ta radiozhurnalistyka*. Vyp. 18. 147–155. [in Ukrainian].
- Datsyshyn, Kh. (2019b). Atrybutyvna spoluchuvanist kontseptu HIDNIST u suchasnomu ukrainskomu Internet-dyskursi [Attributive connectivity of the concept of DIGNITY in modern Ukrainian Internet discourse]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnikha». Serii: Zhurnalistyky nauky: zbirnyk naukovykh prats*. Lviv: Vyd-vo Lvivskoi politekhniky. Vyp. 3. 142–148. Retrieved from: <http://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2019/aug/17802/23.pdf>. [in Ukrainian].
- Dobrochesnist [Virtue]. Retrieved from: <https://www.fid-foundation.com.ua/news/shcho-dlia-vas-oznachaie-dobrochesnist>. [in Ukrainian].
- Chaban, V. (2015). Kontseptosfery ChEST i HIDNIST v ukrainskii linhvokulturi [Concept spheres of HONOR and DIGNITY in Ukrainian linguistic culture]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu Ostrozka akademiia. Serii: Filolohichna*. Vyp. 56. 320–323. [in Ukrainian].
- Chaban, V. (2017). ChEST i HIDNIST v ukrainskii movi ta kulturi [HONOR and DIGNITY in the Ukrainian language and culture]. *Nazvy wartości w językach europejskich. Raport z badań empirycznych*, 324–331. Przemysł: Państwowa Wyższa Szkoła Wschodnioeuropejska. [in Ukrainian].
- Chernenko, H. A., Holubovska, I. O. (2017). Freimove modeliuvannia kontseptu DOBROChESNIST : zistavnyi aspekt (na materialy latynskoi, frantsuzkoi, anhliiskoi ta ukrainskoi mov) [Frame modeling of the concept of GOODNESS: comparative aspect (on the material of Latin, French, English and Ukrainian languages)]. *Movoznavstvo*, 1, 3–18. [in Ukrainian].
- Fedurko, M., Fedurko, O. (2022). Movnyi obraz-kontsept VOLIA v reprezentatsii poeta Petra Karmanskoho [The language image-concept of WILL in the representation of the poet Pyotr Karmanskyi]. *Ridne slovo v etnokulturnomu vymiri*, 188–206. *Drohobych: Posvit*. [in Ukrainian].
- Filosofskyi entsyklopedychnyi slovnyk [Philosophical encyclopedic dictionary]*. Kyiv : Abrys. [in Ukrainian].
- Karpenko, Yu. O. (1975). Nazva tvoruv yak ob'ekt onomastyky (perevazhno na tvorchosti M. Bazhana) [The title of the work as an object of onomastics (mainly based on the work of M. Bazhan)]. *Povidomlennia Ukrainskoi onomastychnoi komisii*. Vyp. 13. 3–10. Kyiv: Naukova dumka. [in Ukrainian].
- Karavanskyi, S. (1993). *Praktychnyi slovnyk synonimiv ukrainskoi movy [A practical dictionary of synonyms of the Ukrainian language]*. Kyiv: Vyd-vo «Orii» pry UKSP «Kobza». [in Ukrainian].
- Kosiv, M. (1990). Voskresaiut lysh tam, de ye mohyly... [They resurrect only where there are graves...]. *Dzvin*, 6, 81–97. [in Ukrainian].
- Leksykon aksjologiczny Slowian i ich sąsiadów. Tom-5. Honor» (2017) [Axiological lexicon of Slavs and their neighbors. Volume-5. Honor]*. Lublin : Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej. [in Ukrainian].
- Petriv, O. (2019). Kontsept «SVOBODA» v kohnityvno-semantychnomu poli virsha Ivana Franka «Shche ne propalo!» [The concept of "FREEDOM" in the cognitive-semantic field of Ivan Franko's poem "It's not gone yet!"]. *Ridne slovo v etnokulturnomu vymiri [Tekst]: zb. nauk. prats / Drohobyt'skyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet imeni Ivana Franka*, 141–150. *Drohobych: Posvit*. [in Ukrainian].
- Skab, M. V. (2009). *Kontseptualizatsiia sakralnoi sfery v ukrainskii movi: avto-ref. dys. ... d-ra filol. nauk [Conceptualization of the sacred sphere in the Ukrainian language]*. Kyiv. [in Ukrainian].
- Slovnyk ukrainskoi movy : v 11 tt. (1970–1980) [Dictionary of the Ukrainian language: in 11 volumes]*. Kyiv: Naukova dumka. [in Ukrainian].
- Yarmak, V. (2017). Poniattia ChEST u suchasni ukrainskii movi (sproba kohnityvnoi definitsii) [The concept of HONOR in the modern Ukrainian language (an attempt at a cognitive definition)]. *Leksykon aksjologiczny Slowian i ich sąsiadów. Tom-5. Honor*, 273–305. Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej. [in Ukrainian].
- Yastremska, T. (2020). Kartyna svitu i kontsept: problema (pere)osmyslennia [The picture of the world and the concept: the problem of (re)interpretation]. *Ukraina : kulturna spadshchyna, natsionalna svidomist, derzhavnist*. Vyp 33. 394–410. Retrieved from: <https://www.inst-ukr.lviv.ua/download>. [in Ukrainian].